

Editor: *Vasile Burlui*

Redactor: *Paul Gorban*

Corector & Tehnoredactor: *Elena Cazamir*

Coperta: *Ionuț Broșțianu*

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ROMAN, PETRE

Despre opoziție și putere în vremuri de tranziție / Petre Roman. Iași: Cartea Românească Educațional, 2019.

ISBN 978-606-9088-70-8

32

Volumele de memorii ale autorului, publicate de Editura Cartea Românească Educațional, au beneficiat de sprijinul generos al societății COMPUTERLAND România.

Grupul Editorial Cartea Românească Educațional
Copyright © Editura Cartea Românească Educațional, Iași - 2019
Adresa: IAȘI, Bd Ștefan cel Mare și Sfânt, nr. 2 – 700124.
www.ecredu.ro

Petre Roman

Despre opoziție și putere în vremuri de tranziție

Cartea Românească
EDUCAȚIONAL

I. *Libertatea ca datorie:* O autobiografie în spațiul francez, o deturnare românească

Cred că începutul acestui al doilea volum de memorii trebuie să fie o punte între volumul I, unde finalul povestirilor este în decembrie 1991, după debarcarea guvernului Roman, și ceea ce a urmat în destinul istoric al României. Sunt amintiri pe alocuri dureroase pentru conștiința și memoria noastră morală. Atunci nu mi-a fost foarte clar că înlăturarea violentă și profund antidemocratică era, în esență, o lovitură politică, o mișcare politică mafiotă, cum se spune azi, și în același timp produsă prin instrumente de factură bolșevică. Detaliile acestor cotituri evenimentiale nu sunt simplu de îndurat pentru nicio conștiință lucidă, martoră a acelor momente radicale. Rememorându-le, mai ales pentru a zidi puntea către urmările înlăturării guvernului meu, îmi dau seama că atunci s-a frânt sau, cel puțin, s-a împiedicat cursul către democrație în România. Urmările acestei rupturi le trăim și astăzi; sunt la fel de vii ca amintirea cauzei lor. Discutăm despre ceea ce s-a întâmplat după alegerile din toamna lui 1992, când s-a format așa-numita Coaliție a Patrulaterului Roșu, o structură generată de alinierea a patru formațiuni politice, toate de sorginte ceaușistă.

Îmi aduc aminte că în 1992, la începutul anului, am fost căutat de prestigioasa editură Payot, având sediul central la Geneva, pentru a scrie o carte autobiografică.

Propunerea lor era cu adevărat măgulitoare, fiind una dintre cele mai importante edituri de limbă franceză la acel timp, ca și acum. Sub protocolul ei editorial a apărut cartea care s-a numit *Le Devoir de Liberté*. E o carte pe care am scris-o folosind aceeași formulă de lucru ca și pentru volumul de față, povestind ce am trăit, iar punerea în pagină a fost facilitată de un scriitor de certă valoare pentru cultura franceză, Patrice Bolon, unul dintre marii specialiști în Cioran. Fusese angajat de editură pentru a realiza acest proiect al memoriilor mele, iar întrebările sale urmăreau nu doar construcția unei autobiografii pe înțelesul tuturor, cât și producția unei cărți pe gustul publicului francez, ceea ce nu era o sarcină tocmai la îndemână. Mă bucuram atunci de o foarte mare trecere printre francezi, iar cartea avea să reflecte întocmai această legătură, atât de naturală, pe care o dezvoltasem intelectual și afectiv, în acea țară atât de importantă pentru România. Mult mai târziu, cartea a fost tradusă în românește, ceea ce ține de o altă poveste, dar în momentul în care am lansat-o la Paris, am constatat că în presa franceză au apărut o serie de comentarii neașteptat de negative. Cartea nu s-a vândut rău, la un moment dat mi s-a spus că ar fi fost vorba despre vreo zece mii de exemplare, o cifră importantă pentru misiunea și mizele acestei autobiografii. Dar comentariile unor ziariști, apărute într-o nuanță mai degrabă critică, inclusiv într-o revistă care vorbea frumos despre mine, *Le Nouvel Observateur*, m-au surprins. Chiar în ianuarie, în acel an, avusesem o întâlnire la Paris cu marele ziarist francez Jean Daniel, directorul fondator al celebrei reviste, cu care am vorbit pe îndelete despre noua configurație a Europei după destrămarea URSS și despre România. M-a încurajat să continui cu aceeași voință lupta pentru locul României în lumea democratică. Era și este un om care admira România, precum era și François Mitterand atunci. A doua zi după întâlnirea cu Jean Daniel m-am văzut și cu Președintele Mitterand, care

m-a primit cu aceeași simpatie dintotdeauna. Astfel nu puteam înțelege cărui fapt se datora această schimbare de optică în presa franceză. Până la urmă, un foarte bun prieten francez, care avea suficiente relații cu presa, mi-a spus că e ceva ciudat în treaba aceasta și nu este rezultatul unei analize făcute autohton, în Franța. Era vorba de o influență venită din România. M-am întrebat: ce fel de influență putea fi aceasta, din România, când în țară avem situația clară prin care guvernul meu fusese înlăturat printr-o mișcare brutală, violentă, prin evidenta manipulare a unei mase de mineri, adică „clasa muncitoare”, în deplin contrast cu principiile guvernării democratice? Această lovitură, indiferent cum a fost realizată, fusese, din păcate, tolerată de Ion Iliescu și mai ales construită de echipa Alexandru Bârlădeanu – Dan Marțian, și îndeosebi de Virgil Măgureanu, în acord cu tot ceea ce urma să fie conducerea FDSN, adică actualul PSD. Mai târziu însă, am aflat că acea influență din România nu era alta decât una a serviciilor secrete, care aveau din vremea lui Ceaușescu o rețea franceză și, spre marea mea surprindere, o capacitate mare de influență. Mi-am amintit de celebra lucrare de omagiere a lui Ceaușescu, lipsită de orice undă de critică, scrisă în 1971 de Michel Hamlet, unul dintre ziariștii importanți de la prestigiosul cotidian *Le Figaro*. Acest lucru l-am resimțit ca pe o *povară*. În cartea mea apărută la Payot, pe lângă tot ceea ce înseamnă autobiografie – pentru că am vorbit despre familie, despre studiile mele în Franța și tot ceea ce înseamnă povestirile despre viața mea personală, în sens profesional, afectiv, intelectual – am vorbit și despre crezul meu, despre ce am vrut ca Prim-Ministru, despre ceea ce a însemnat reforma și ce a fost tranziția sub cele două Guverne Roman. Iată, acum, părea că această esență a lucrurilor nu mai conta. Adevărurile clare, simple, adevărurile la îndemâna oricui avea voința de a gândi rațional toate aceste evenimente politice și intențiile oamenilor

din spatele lor, deveniseră adevăruri manipulabile, adevăruri uitate, de la un punct, non-adevăruri. Tot atât de curioasă este subtilitatea manipulării, a manierei în care vocea ziariștilor a fost manevrată să vorbească mai degrabă negativ despre alții, fără a vorbi totuși pozitiv despre ceea ce era echipa lui Ion Iliescu. Prin urmare, am învățat pe pielea mea, din nou, ce înseamnă manipularea. Cartea fusese gândită de echipa celor de la Payot, având convingerea preluată de la oameni politici francezi importanți, poate chiar de la François Mitterand, că Petre Roman va candida în toamnă pentru funcția de președinte ale României și atunci este foarte bine ca în acel moment să fie deja, după cum se obișnuiește în Franța, o carte adevărată, o carte bine scrisă, la o editură prestigioasă, despre un asemenea candidat, viabil. Așa se ajunsese la *proiectul francez al autobiografiei lui Petre Roman*. Astfel, în această primă povestire a mea din acest volum II de memorii, nu am cum să nu spun că atunci s-a produs în definitiv cea mai importantă greșală politică a mea, când nu am candidat pentru funcția de președinte al României, cu consecințele mai degrabă negative pentru ansamblul democratic din România și pentru cursul democratic al țării, decât pentru mine în mod personal. Nu am realizat bine sau, mai exact și mai sincer, *nu am realizat deloc* că eram în fața unei răscruci, deși după înlăturarea mea am dat toate bătăliile și am dus toate luptele politice pe care eram convins că trebuie să le dau în apărarea a ceea ce făcusem, pentru stabilirea cursului democratic al României. Nu am înțeles foarte bine care era esența politicii. Mai simplu spus, istoria se scrie de cei care înving; celor care pierd în politică nu le rămâne decât să o citească și să lupte pentru a reveni cu o nouă schimbare prin forța convingerii lor neclintite.

1992 a fost anul unei permanent antagonism cu Ion Iliescu și cu echipa sa. Ion Iliescu a crezut tot timpul, mai ales în ianuarie-februarie, că va putea recupera situația devastatoare care a urmat după înlăturarea

Guvernului Roman și, eventual, recuperarea mea ca om politic. A și făcut declarații favorabile în sensul acesta, dar pe de altă parte cred că era *un joc nesincer*. Recuperarea era condiționată de alinierea la politica sa. În primul volum, am povestit cum cel dintâi atac politic foarte dur la adresa mea, după doborârea guvernului Roman, a fost în momentul în care ne îndreptam către referendumul pentru aprobarea Constituției și am fost virulent criticat în calitate de președinte al FSN-ului. Mi-am devotat toată energia pentru a susține o largă prezență și un larg vot favorabil aprobării Constituției. Că fusese înlăturat un guvern în halul în care fusese înlăturat, devenise un „detaliu”, nu mai conta în fața „liniei partidului”, adică a celor de la putere. Trebuie să spun totuși că în linii generale, nu și în profunzime, Raportul Comisiei Parlamentare pentru cercetarea evenimentelor de atunci, a mineriadei din septembrie 1991, era în bună măsură corect. Un singur lucru a evitat acel raport, și anume să-l incrimineze direct pe Ion Iliescu, ceea ce era de înțeles pentru că, probabil, exista o majoritate în Parlament care să susțină o asemenea părținare, cu atât mai mult cu cât trebuie să amintesc dureroasa primire favorabilă a minerilor în plin congres al PNTCD și bucuria exprimată de nici mai mult nici mai puțin decât de adevărata și marea dizidentă Doina Cornea la dărâmarea Guvernului. Prin urmare 1992, începând mai ales din ianuarie, a fost un an de luptă politică, în primul rând în interiorul FSN pentru a despărți apele. Iliescu a făcut o încercare venind la o ședință a Consiliului Politic FSN, care cuprindea 400-500 de oameni, dacă nu și mai mult, desfășurată la Centrul Sportiv „Ilie Năstase” de pe malul lacului Floreasca. Acolo, pentru prima dată, probabil, spre marea lui surpriză, au fost câțiva, nu puțini, care i-au cerut destul de ferm să exprime întâi regrete pentru ceea ce s-a întâmplat și mai ales ce are de gând să facă pe termen lung, pentru că în caz contrar riscăm să deraiem țara din punct de vedere politic. Nici atunci nu eram foarte

conștient de însemnătatea unui asemenea moment. Țin minte că am primit o notiță, și ulterior confirmarea, că era de la Ion Cristoiu, care în câteva fraze prezenta tabloul momentului într-o imagine mai clară decât ceea ce aveam în minte. Eu aveam în ochi lupta politică, iar Ion Cristoiu prezenta dedesubturile, cum stă de fapt contextul în valențele cele mai personale ale actorilor politici antrenați. Din păcate, nu am păstrat acea hârtie și îmi pare rău, dar sunt convins că Ion Cristoiu își amintește de acel moment.

Prin anul 1992 am intrat într-o cu totul altă fază a existenței României și, de ce să nu o spunem, într-o altă realitate, prin revenirea oamenilor vechii structuri la putere. Momentul culminant a fost acela al Convenției Naționale a FSN care a avut loc în martie 1992. Cei care au trăit acel moment sunt siguri că își amintesc de tensiunea formidabilă, nu numai politică, ci în întreaga țară, la nivel conștiinței comune a românilor, fiecare dintre noi având intuiția că la acea Convenție Națională urma să se întâmple ceva foarte important. Până la acea Convenție aproape nu era zi în care ziarele, radioul sau televiziunea să nu vorbească despre conflictul dintre Iliescu și Roman, altceva nu exista. Țin minte că Ion Rațiu mi-a mărturisit că a spus în discuțiile politice din cadrul PNȚCD și în general a Coaliției CDR „Domnule, nu vă dați seama, ăștia doi cumulează absolut tot interesul mediatic, e un dezastru pentru noi”. Iar eu, așa cum am spus mai devreme, nu am sesizat nici măcar acest element foarte important și anume că focalizarea mediatică m-ar fi ajutat foarte mult să-l înfrunt pe Iliescu mai departe, în toamnă; aveam baza mediatică fără de care, evident, nu poți avansa foarte mult în politică și, totuși, au fost momente în care am decis că absența candidaturii mele din viitorul apropiat a fost o alegere autentică și normală; nimic mai greșit, însă, după cum urmează să vă povestesc. România aceluia moment a depins însă de Convenția Națională a FSN și de antagonizarea a două

tabere din care, câștigători în alegerile din toamnă au fost exact aceia care nu ar fi trebuit să mai aibă un loc politic de frunte, vreodată, în istorie. În niciun caz, nu în acel tipar al trecutului comunist.

*

Memoriile sunt adesea locul unde povestitorul încearcă să apară ca erou, ca victimă sau ca simplu observator. Un exemplu recent și elocvent pentru mine, în sensul acesta, îl constituie memoriile generalului Iulian Vlad, în care el se arată, de la bun început, ca victimă, fiindcă voia, desigur, să apară ca victimă, iar nu ceea ce a fost: capul temutei unelte de represiune în slujba regimului comunist, care fusese *Securitatea*. Dar se proiectează și ca un erou care a apărat interesul național; mai apare și ca observator, în nuanțe convenabile; toate trei (pozițiile de victimă, erou și observator) însă, într-o minciună masivă. De curând am primit o carte intitulată *Teroriștii din '89*, scrisă de fostul șef al Procuraturilor Militare, General Ioan Dan, în care este redată declarația extrem de importantă dată de Iulian Vlad în ziua de 29 ianuarie 1990, despre care vorbesc ceva mai încolo. Ce vreau să spun e că nu te poți încrede în acel povestitor și nu poți ajunge să cunoști lucrarea sa, fără să înțelegi de unde vin el și ideile sale. Plăcerea ca și respingerea lecturii, pentru orice cititor al memoriilor unui autor, își află rădăcinile în autenticitatea vieții, în contextul inedit, în care există în realitate destinul de erou și de victimă deopotrivă.

Apoi, memoria este selectivă, iar memoriile selective care trec în umbră sau chiar ignoră anumite aspecte ale vieții trăite riscă să compromită ansamblul. Este ceea ce eu am dorit să evit fără nicio concesie și departe de orice compromis, în măsura în care am reușit, pentru că nu este o sarcină facilă și nu este, niciodată, absolut posibilă. Uneori, impresia dobândită inițial

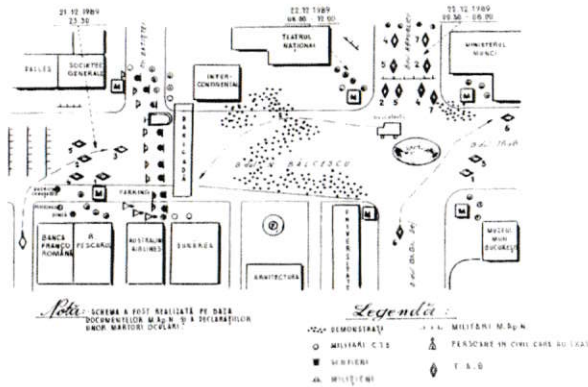
este prea subiectivă, iar trecerea anilor o poate plasa într-o poziție mai precisă; prin urmare, apare nevoia unei nuanțări. Or, asta complică lucrurile, dar în același timp întărește valoarea memoriilor, prin contraste afective care dau realității de atunci chipuri neintuite, neresimțite și nedemonstrabile. În paginile primului volum am simțit de multe ori că am făcut o asemenea nuanțare tocmai cu sentimentul că în felul acesta se întărește valoarea de ansamblu a memoriilor mele, pe care vi le destăinui fără să trec peste o întrebare apăsătoare pentru conștiința lucidă a oricărui autor:
„– Cât uit totuși atunci când îmi reamintesc?”

II. *Viitorul azi.* „Nu voi candida în toamnă pentru funcția de președinte!”

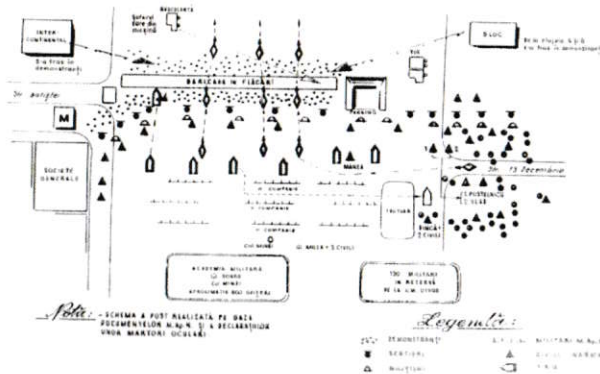
Viitorul azi a fost titlul moțiunii cu care m-am prezentat în fața Convenției Naționale a FSN, când era deja clar că apele se despărțeau în interiorul partidului. Trebuie menționat că statutul FSN, care, altfel decât clamau mulți opozanți, constituia un document modern, inspirat din cele mai bune platforme ale partidelor social-democrate din Europa, adică din statutul Partidului Socialist Francez, al Partidului Social Democrat din Germania și de asemenea, din statutul Partidului Socialist Muncitoresc din Spania, PSOE, care era la guvernare cu Felipe Gonzalez Prim-Ministru, despre care am vorbit mai mult în primul volum. Pentru a deveni președintele FSN, trebuia să te prezinți în calitate de candidat cu o moțiune semnată de un grup de susținători. Fiecare candidat își prezenta moțiunea în fața Convenției și apoi se votau moțiunile. Simplu, cine câștiga cele mai multe voturi cu moțiunea devenea președintele FSN. În acel moment, adică martie 1992, s-au prezentat trei moțiuni: prima era moțiunea *Viitorul azi*, pe care o conduceam și în care eram susținut de oameni ca Ion Aurel Stoica, Eugen Dijmărescu, Adrian Severin, Doru Viorel Ursu, Bogdan Niculescu Duvăz, Radu Berceanu, Victor Babiuc, Alexandru Sassu, adică oameni de o mare calitate intelectuală. Alte două moțiuni s-au

- I. *Libertatea ca datorie: O autobiografie în spațiul francez, o deturnare românească* 5
- II. *Viitorul azi. „Nu voi candida în toamnă pentru funcția de președinte!”* 13
- III. *1992: „Eu am venit aici fiindcă am crezut că Petre Roman e candidatul nostru!”* 18
- IV. O comparație absurdă.....22
- V. Uluitoarea mărturie despre rolul armatei în presiunea de la Baricadă 28
- VI. Dincolo de invadarea Cehoslovaciei în august 1968: povestea unei prietenii 39
- VII. Raportor special al Adunării Parlamentare NATO 43
- VIII. Chipurile umanității: vizita în Republica Sud-Africană 49
- IX. Două biserici, un singur destin.....53
- X. Întâlnirea cu Itzhak Rabin și Shimon Peres 57
- XI. Schimbarea din 1996 (Din volumul *Mărturii provocate, dialog cu Elena Ștefoi*) 60
- XII. Educația mea din familie.....65
- XIII. Cum am ajuns să fac doctoratul în Franța ..70
- XIV. Amintirea tatei și puterea demnității 75
- XV. Adevărul din emoția mulțimii.....82
- XVI. O luptă parlamentară pentru adevăr.....84
- XVII. „I-au făcut timbru lui Petre Roman” 100
- XVIII. Vizita lui Clinton, la locul Baricadei..... 103

DISPUNEREA ȘI MANEVRA FORTELOR ÎN ZONA UNIVERSITĂȚII ÎN NOAPTEA DE 21/22.12.1989

DISPUNEREA ȘI MANEVRA FORTELOR ÎN ZONA SCALA - INTERCONTINENTAL ÎN NOAPTEA DE 21/22.12.1989

XIX.	Cei doi Kennedy	105
XX.	ÎNTRE DEZORDINE ȘI REFORMĂ. Note politice din timpul guvernării 1997 – 2000	108
XX.1.	<i>Daniel Barbu despre Reforma Roman</i>	108
XX.2.	Note politice personale	112
XX.3.	Notele unei cronologii politice	114
XXI.	„Cu avioanele NATO la 100 de kilometri de Belgrad, jocul s-a terminat”	121
XXII.	Un schimb epistolar cu Gerhard Schröder	126
XXIII.	Ultima mineriadă și arestarea lui Miron Cosma.....	128
XXIV.	O invitație insistentă de la Fidel Castro	132
XXV.	Un timp în care copiii au fost cea mai defavorizată categorie socială din România. Scrisoare către Hillary Clinton	135
XXVIII.	La Casa Albă la Washington despre Slobodan Milošević	143
XXIX.	Vizita la Papa Ioan Paul al II-lea, la Vatican	150
XXXI.	Munca mea de ministru de externe	158
XXXII.	„Evitarea Peședintelui”: Forumul de la Crans Montana.....	163
XXXIII.	Înot periculos în ocean, în Maroc, înainte de cina cu fiii regelui.....	167
XXXVI.	Lucruri la vedere, despre care nu s-a pomenit nimic	176
XXXVII.	Patriarhul Teoctist.....	179
XXXVIII.	Traian Băsescu, ales dar și făcut Primar General al Bucureștiului.....	184

XXXIX.	Despre fățarnicia politrucilor	189
XL.	Cu Pierre Moscovici la École Polytechnique, în Paris	191
XLI.	Un test compromis.....	195
XLII.	Bancorex, un instrument de șantaj?	198
ANEXE	.....	201
	11.04.91	201
	22.04.91	201
	03.05.91	201
IMAGINI	.....	213